

POEZIJA JE POKRET U MRAKU

Andrij Ljupka (1987), ukrajinski pesnik, romansijer, pripovedač i esejist. Završio je Vojnu školu u Mukačevu, ukrajinsku filologiju na Univerzitetu u Užgorodu i balkanske studije na Univerzitetu u Varšavi. Objavio je knjige pesama: *Osam meseci šizofrenije* (2007), *Terrorizam* (2009) i *40 dolara i napojnica* (2012); knjige priča: *Ubica* (2012) i *Soba za tugu* (2016); knjige eseja: *Spavati sa ženom* (2014), *Nostalgija* (2017) i *U potrazi za varvarima* (putopisni eseji o Balkanu, 2019); romane: *Karbid* (2015), *Tvoj pogled. Čo-Čo-san* (2018) i *Mali ukrajinski roman* (2020).

Roman *Karbid* uvršćen je među pet najboljih ukrajinskih knjiga godine po izboru VVS Ukrajine, dok je poljsko izdanje bilo u najužem izboru za Srednjoevropsku književnu nagradu „Angelus” 2017. *Karbid* je objavljen u Velikoj Britaniji, Poljskoj i Sloveniji.

Dobitnik je Nagrade „Debi” (2007) i „Kijevski lovor” (2011), kao i Nagrade fondacije Kovaljev (SAD) i Nagrade „Ševelov” za najbolju knjigu eseja objavljenu u Ukrajini 2017.

Prevođen je na engleski, nemački, poljski, slovenački i srpski jezik. Organizator je i urednik dva međunarodna pesnička festivala u Ukrajini. Član je Ukrajinskog PEN centra. Živi u Užgorodu.

Radmila Gikić Petrović: *U romanu Karbid Vaš junak kaže da „ovde jednostavno nema sećanja”. I u drugoj priči, pod naslovom „Jedna noć vozom i nekoliko sati autobusom”, pišete: „Od mame mu je ostao samo prćasti nos i ime, jer je ona htjela da se sin zove Andrij.” Kakva su Vaša sećanja na detinjstvo i odrastanje?*

Fotografija: Nastasja Telikova

Andrij Ljupka: Moje detinjstvo je palo u devedesete. Rođen sam 1987, samo nekoliko godina pre pada Sovjetskog Saveza. Zato se ne sećam Sovjetskog Saveza, niti se sećam pionirstva ili komunizma. Ali sećam se vremena kolapsa posle pada Sovjetskog Saveza, kada nije bilo skoro ničega, a totalna inflacija i nezaposlenost su veoma otežavali život. S jedne strane, to je vrlo teško, jer nisam imao ovo što danas imaju moja deca. Neke šarene igračke ili ukusne čokoladice. Ali, s druge strane, život u to vreme, za dete u malom gradu, bio je pun avantura. I mnogo sam išao u prirodu, u šumu, brao pečurke, lovio ribu. Penjali smo se na drveće i provodili mnogo vremena na svežem vazduhu. Sada toga nema. Čini mi se da je to problem sa-

vremene dece. Pošto nismo nigde putovali, nikuda nismo išli iz mog malog grada, mnogo sam čitao. Čitanje je za mene bilo bekstvo od teške stvarnosti devedesetih. Čitanje me je naučilo da sanjam, da pravim planove. Zahvaljujući čitanju, razvijala mi se mašta. U tim teškim godinama detinjstva postao sam ovo što sam danas.

R. G. P.: *U knjizi priča Soba za tugu (2016) i priči „Žena i šibice” pišete o ženi koja je Vašem junaku „drastično promijenila život”, a bila je „aristokratska ljepota”. U izjavi zahvalnosti kažete da se „ova zbirka u principu može nazvati romanom, ali za njegov glavnog junaka smatram samoću”. Kako doživljavate samoću?*

A. Lj.: Usamljenost je najbolje vreme za mene, zato što je to vreme nasamo sa samim sobom, vreme za razmišljanje i plodan rad. Ako želim da napišem roman ili imam neki važan posao, važno mi je da se izolujem od svih i budem sam. Usamljenost za mene, za osobu koja... vodi prilično aktivan život, ima desetine nastupa u Ukrajini i inostranstvu godišnje. Usamljenost je za mene određena vrsta ispunjenja. Ovo je vreme kada punim svoje baterije kao *power bank*. Zato stvarno volim to vreme kada sam sâm. Iako ga je sve manje u mom životu, jer sam sada otac dvoje male dece, imam porodicu, i ne živim sam kao nekada. Osim toga, tokom rata sam se aktivno bavio i volontiranjem. I shodno tome, potrebno mi je sve slobodno vreme koje sam ranije mogao da posvetim sebi.

R. G. P.: *Da li svaki dobar pisac treba da ponudi jednu široku romanesknu sliku sveta?*

A. Lj.: Ne, mislim da ne treba svaki pisac da piše romane. I, na primer, ne ve-

rujem da je roman najviši oblik književnosti. Za mene je najbolja književnost poezija. Jer poezija razume. Poezija razvija jezik. Poezija je pokret u mraku, pipanje, kad ništa ne vidimo već možemo samo da pipamo. I tako se razvija jezik. U prozi mi se čini da je najbolji žanr pripovetka, jer u kratkoj priči možete ispričati koliko i u romanu. Ali ovo je nakit, filigranski oblik. Veoma sofisticirano. A postizanje majstorstva u tome je visok pokazatelj. I pišem romane da bih saznao kako se završavaju. Po pravilu izmišljam radnju tako da imam heroja u glavi, imam početak priče, ali ne znam kraj. I zato pišem dugačak roman da saznam šta mu se desilo pored ovih likova.

R. G. P.: *Da li je priča “Tender is the Day” parafraza naslova romana Frensis Skota Ficdžeralda Tender is the Night, inspirisana životom junaka Ričarda Dika Dajvera, tačnije, samog F. S. Ficdžeralda?*

A. Lj.: Čini mi se da je prilično štetno da pisac odgovara na konkretna pitanja o svojim delima. Jer čitalac mora biti koautor. To je kreativan proces, a čitalac može da dešifruje kako mu odgovara. Dakle, ako ste pročitali ovu priču i pomislili da se radi o Ričardu Dajveru, u pravu ste. Ali neću Vam reći da li sam tako mislio.

R. G. P.: *U priči „Krunisanje” ima zanimljiva konstatacija: „Nema ništa gore nego biti tako blizu prijestola – ali ne i na njemu!”*

A. Lj.: Da, mislim da je to vrlo zanimljiv oblik mučenja. I uvek mi je bilo žao kraljevske porodice, onih koji nemaju pravo na krunisanje, jer im se život menja, oni ne pripadaju sebi nego kruni, a pritom nemaju stvarnu moć i realne perspektive. A ovo je situacija u kojoj si talac. I vrlo če-

sto se radi o dramatičnoj psihološkoj situaciji, kao što smo videli, uostalom, čak i u engleskoj kraljevskoj porodici, za razvode, izdaje i probleme koji postoje. Jer biti bližu sjaja krune, u blizini njene magnetne privlačnosti, a istovremeno nemati šansu da je stavite na glavu, veliko je mučenje.

Postoje određena pitanja na koja nikada nećemo naći odgovore. Štaviše, ovi odgovori se mogu promeniti u različitim periodima života. Kad sam imao dvadeset godina, bio sam mladi boemski pesnik, danas sam oženjen muškarac od trideset pet godina. To su dve potpuno različite osobe, koje na drugačiji način vide smisao života i smisao odgovornosti, smisao morala, kulture i tako dalje. Zato se razvijamo, i zato je zanimljivo živeti, jer u svakom danu našeg života postoji neko novo znanje koje možemo ponovo otkriti i naučiti.

R. G. P.: *Vaš junak se zapitao da li postoji Bog, kad je u svetu toliko patnje i zla, i zašto poklanja više godina života zlikovcima, ubicama, nego poštenim i dobrim ljudima. Međutim, kakva su Vaša sećanja na Fruškogorske manastire? Ko je sve oslikavao freske, da li su tu radili i ukrajinski ikonopisci Jov Vasiljević i Vasilij Romanovič?*

A. Lj.: Za mene je Fruška gora magično mesto, jedno od mojih omiljenih mesta na evropskom kontinent, premda sebe smatram ateistom i ravnodušnim prema verskim pitanjima. No ovo je mesto visoke koncentracije kulture i istorije, i ono je na razmeđu kulture, istorije, velikih civilizacijskih bitaka koje su se vodile u Evropi, na jugu Evrope, na Balkanu. Tu se mogu pratiti svi ovi uticaji. Za mene Fruška gora nije muzej na otvorenom. Na Fruškoj gori možete sami da proverite i uverite se u znanja koje ste nekada stekli u knjigama, i postavite sebi neka nova pitanja, iz-

ložite nove hipoteze, a zatim, diskutujući o tome, i popijete divno fruškogorsko vino dok gledate na Dunav. To je magično mesto koje mnogo volim i sanjam da se tamo vratim.

R. G. P.: *Da li se može „tuđa sreća prisvojiti“?*

A. Lj.: Ovo je veoma filozofsko pitanje. Mislim da je potrebno ili postaviti pitanje konkretnije, ili odgovoriti na vrlo teorijski način.

R. G. P.: *Objavili ste nekoliko knjiga poezije. Da li se za sve dobre pesnike može reći da je njihova najbolja knjiga pesama bila ona prva, da se kasnije samo ponavlja?*

A. Lj.: Da, čini mi se da, kad je reč o tome, pogotovo u mom slučaju, onda je prva zbirka pesama bila najbolja. A zašto je tako? Odgovor je vrlo jednostavan. Stvar je u tome što sam prvu zbirku napisao ne kao zbirku pesama, ne kao knjigu, ne kao literaturu, već je to bio način samoterapije, psihološka pomoć samome sebi. Zbirku sam pisao samo za sebe i nisam imao ambicije i snove da jednog dana postane knjiga. Stoga je najiskrenija, najstvarnija. Sve sledeće su već literarne i samim tim slabije.

R. G. P.: *Recite nam nešto o etničkoj grupi ukrajinskog naroda Huculi – sa samosvojnou kulturom, koji žive na Zakarpatju i u Bukovini, uz granicu s Rumunijom?*

A. Lj.: Huculi su izuzetno interesantni ljudi, veoma talentovani. Njihov doprinos ukrajinskoj kulturi je vrlo veliki. To je takva manjina, etnička grupa koja je veoma poznata u Ukrajini. Oni su harizmatična grupa, različita od drugih, imaju svoju filozofiju, materijalni kulturni život,

pa čak i antropologiju. Oni su, kao i svi gorštaci, surov narod, koji posebno oštro oseća i razume pravdu. To je narod koji je našoj kulturi dao mnogo mysticizma, nešto slično šamanizmu. Etnička grupa, da kažemo, koja je donedavno mogla da se raduje i peva i veseli se na sahranama, jer se verovalo da je prelazak na onaj svet najbolja faza u životu čoveka. To su ljudi koji su mogli da razgovaraju za Božić s domaćim životinjama i verovali su u duboku povezanost čoveka s okolnom prirodom.

R. G. P.: *Po priči „Kraljica Rama”, nastaloj prema istinitom užgorodskom događaju, snimljen je kratki film. Jeste li bili zadovoljni?*

A. Lj.: Zaista, snimljen je kratki film po priči o kraljici Rami. Možete ga gledati na Jutjubu s engleskim titlovima. Da li sam zadovoljan? Zadovoljan sam jer je zainteresovao reditelja, zainteresovao glumce. Ali da li sam ovu vrsta filma zamišljao kada sam pisao priču? Baš i ne. Stvar je u tome što kada neko pročita ovu priču, onda on zamišlja njenu radnju, zamišlja likove i postaje, nehotice, reditelj. Sam to režira. A ova slika, koju je reditelj snimio u filmu, samo je jedna od mogućih. U mojoj glavi je bilo drugačije. Ali zato je kreativnost bogatstvo, jer nam pruža toliko različitih mogućnosti.

R. G. P.: *Karbid je tragični doživljaj jednog dobrog i plemenitog čoveka, ali i čitave bande lupeža koji su želeli da pređu granicu u pohlepi – a oterali su junaka u podzemno carstvo senki. Međutim, 19. 7. 2012. Rojter je uistinu izvestio da je Slovačka vlada izdala zvanično saopštenje da je ispod granične linije Slovačke i Ukrajine otkriven tajni tunel sa železničkom prugom. Tunel je dužine sedam fudbalskih igrališta i*

u njemu je pronađeno preko dva i po miliona kutija švercovanih cigareta. U policiji kažu da se tunel mogao koristiti i za nelegalno prebacivanje ljudi... Da li je to proces stvaranja mimezisa, odnosno, podražavanja stvarnosti?

A. Lj.: Roman *Karbid* je uistinu inspirisan događajem koji se odigrao u stvarnom životu, kada je pronađen tajni tunel kod Užgoroda, između Ukrajine i Slovačke, ispod granice, koji se koristio za transport krijumčarene robe. Pomislio sam kako bi tunel mogao biti odlična metafora za ovu tranziciju, ove naše želje da bude-mo Evropa, da se evropeizujemo, što je na kraju rezultiralo revolucijom dostojanstva, na Evromajdanu.

R. G. P.: *Roman počinje rečenicom: „Jednom, u ne tako dalekoj budućnosti, ovde više neće biti nikog.” Ali, Tis, nastavnik istorije, odnosno Karbid, sa svojom ženom živi u mestu Medvedov. Ironično, zar on nije hteo nešto dobro da uradi za Ukrajinu i pomogne svom narodu? S idejom da treba ići upravo tamo, pod zemlju, i tamo potražiti bolju budućnost za svoj nesrećni narod! Da postane Podzemna Ukrajina? Šta sad reći o snu spajanja Ukrajine s Evropom?*

A. Lj.: A kasnije se završilo ratom, jer Rusija želi da nas spreči da odemo u Evropu. Zato nas je napala, jer vidi da je ovaj put Ukrajine u Evropu nepovratan. Stoga mislim da sam ovaj roman napisao u pravo vreme. Bio je veoma relevantan kad je izašao. I dalje u njemu možemo pronaći duboka filozofska pitanja, koliko nam je važna ova tranzicija koju imamo, i kako tražimo razne mogućnosti da to ubrzamo. Zahvaljujući herojstvu i uspehu Oružanih snaga Ukrajine, naš put ka Evropi je značajno ubrzan. A sad je, iz sna, iz umetničke fikcije, to već postalo stvarnost, kad je

reč o pregovorima, pristupanju. Jasno je da će se tako nastaviti još nekoliko godina, ali pre dve godine niko u Evropi nije spominjao to da Ukrajina postane članica Evropske unije. Razgovarali su o Zapadnom Balkanu, o nekim nejasnim perspektivama, ali Ukrajina nije bila na toj listi. Sada, međutim, zahvaljujući tome što smo uspeli da odbijemo grabežljivu rusku vojsku, Ukrajina ima realnih izgleda za članstvo u EU. I veoma mi je drago što iz ideje, iz sna, iz takvog ideala i fantazije, sad prelazimo na pregovore i praktične stvari.

R. G. P.: „Šta je trebalo Putinu da počne s tim, zašto je odlučio da pobije hiljade ljudi, a milione da osudi na bedu?“, razmišljate u jednom intervjuu.

A. Lj.: Postoji mnogo verzija toga što se desilo Putinu. I, naravno, on je grabežljivac sa psihološkim problemima, traumama koje vuče možda još iz detinjstva, usled toga što je bio nevoljen i zato sve mrzi i želi svima da upropasti život. Definitivno je tako, i slučaj je za razne psihologe koji to mogu dešifrovati. Ali čini mi se da je njegova glavna greška ta što želi da prekine priču. Želi da zaustavi tok istorije, a to je nemoguće za čoveka. I Sovjetski Savez se raspao, jer nisu svi u njemu voleli Rusiju i nisu hteli da budu s njom. Sad hoće sve to da vrati silom, ali ljudi su se mnogo promenili, narodi su se promenili. I sa svakom decenijom uticaj Rusije slabi, a ona postaje sve smešnija i izolovanija, kao uvređeno dete. Putin želi da bude zaustavljen i, nažalost, stotine hiljada ljudi umire u tom procesu. Rusija ih ubija. Milioni ljudi moraju da beže, njihove kuće su spaljene. Ali, ipak, ovaj proces se ne može zaustaviti, jer takva je logika istorije. Rusija, kao imperija, mora da se raspadne i siguran sam da će se to desiti za našeg života, u bliskoj budućnosti. Niko ovo neće moći

da spreči, pa ni potpuni psihopata poput Putina.

R. G. P.: *U februaru 2022. godine trebalo je da u Kijevu, u Divljem teatru, bude izvedena Vaša predstava zasnovana na romanu Karbid, a sukobi su trajali već osam godina.*

A. Lj.: Da, zaista, 2021. godine izvedena je veoma popularna pozorišna predstava po mom romanu *Karbid* u Kijevu. Ulaznice su bile rasprodane šest meseci unapred. Štaviše, potpisali smo ugovor za snimanje celovečernjeg filma po tom romanu, ali je, nažalost, rat zaustavio ovaj proces. Zaustavio se u fazi pronalaženja novca, jer celovečernji film košta milione grivni, a producenti su tražili novac za to. No verujem da će jednog dana taj film biti snimljen i gledan.

R. G. P.: *Kada ste u Americi predstavljali roman Karbid, mnogi su Vam govorili da se to može odnositi i na njih, kao da se radnja dešava u Južnoj Americi i da su i oni na prvoj liniji fronta, bar što se tiče šverca i političke korupcije.*

A. Lj.: Kad sam u Americi i Kanadi predstavljao *Karbid*, mislio sam da ova priča tamo nikome neće biti zanimljiva. Ali, ispostavilo se suprotno. Na primer, moj roman je veoma dobro primljen u Los Anđelesu, jer ljudi žive na granici s Meksikom, a za njih je šverc nešto sa čime žive svakodnevno. Tuneli, dronovi koji lete preko granice, korumpirani policajci, lokalni političari koji se bave švercom i pokrivaju ceo ovaj proces. Ogromna količina lako zarađenog novca dolazi do granice. I onda vidite kako se menja stil života različitih ljudi. Sve su to stvari koje Amerika veoma dobro zna. Stoga je za njih ova knjiga o malom gradu na Karpatima, u ko-

jem se švercuju cigarete, bila vrlo razumljiva. A tako je bilo i u Kanadi, gde su mi rekli kako Amerikanci dolaze u indijanske rezervate i kupuju cigarete bez poreza, jer tamošnji starosedeooci ne plaćaju porez. Onda se ove cigarete pakuju u kola, u sve niše gde se mogu sakriti, pa čak i u rezervne točkove. Veoma je slično onome što se dešava u Zakarpatju. I iz ovoga sam zaključio da šverc nije ukrajinski izum, neka naša posebnost. I gde god postoji granica i razlika u ceni, ljudi prirodno dođu do zaključka da tu ima para i počnu da švercuju. Dakle, s jedne strane, moja knjiga govori o Ukrajini i dvadeset prvom veku, ali je, s druge, univerzalna, jer je reč o fenomenu granice.

R. G. P.: *Američka istraživačica Marija Todorova rekla je da je koncept naroda kao most između Istoka i Zapada veoma simpatičan, ali je u stvarnosti težak jer je nemoguće živeti na mostu. Da li se slažete s njenim mišljenjem?*

A. Lj.: Da, Marija Todorova je u pravu, nemoguće je živeti na mostu. I koncept tranzita koji imamo, da smo narod između Istoka i Zapada, između pravoslavlja i katolicizma, jeste veštački, zato što ipak treba da biramo gde smo, da ne bismo živeli na mostu, na ovom jakom vetru. I čini mi se da je taj koncept tranzita izmišljen samo da objasni naše probleme i zašto smo gori od drugih. Dakle, ako je reč o Ukrajini, onda smo odlučili da više ne želimo da budemo tranzit između Istoka i Zapada. Želimo da budemo događaj Zapadu.

R. G. P.: *Da li nam možete pojasniti Evromajdan koji se dogodio 2013/2014. godine. Bar u političkom smislu, kao da pisci pišu drugačije? Da li tu možemo uvrstiti i*

Jurija Andruhoviča, i njegov roman Radio noć?

A. Lj.: Za mene je Evromajdan jedan od najboljih događaja u životu. To je bila revolucija tokom koje sam verovao u svoj narod jer sam video milione ljudi koji su izašli da protestuju na trgu ne protiv politike, ili ne za nekog političara, već za vrednosti, za svoj san, zato što žele da žive u državi u kojoj vlada zakon, u kojoj nema korupcije, gde policija ne tuče sopstvene građane i decu, studente. Bila je to romantična revolucija. Revolucija obrazovanih, kulturnih i dobrih ljudi. Revolucija nije politički udar već preokret morala i etike. Zato se tog perioda uvek sećam kao veoma dobrog u svom životu, ispunjenog svetlošću i verom u druge. Iako se, nažalost, završilo pucnjavom. Putin je tada zapravo okončao revoluciju, jer on je savetovao Janukoviča da je zaustavi na bilo koji način i stoga su policajci, specijalci, otvorili vatru na narod i vrlo brzo je počeo rat.

R. G. P.: *Koje pisce biste mogli da izdvojite kao prethodnike, uslovno rečeno, koji su prokopali tunel, o čemu ima reči i u Vašem romanu? Pri tome mislim na deo ukrajinskih pisaca oličenih u grupi Bu-Ba-Bu?*

A. Lj.: Za mene je svakako najvažniji prethodnik kandida, zapravo, kandida i karbid su rime. Moj karbid, kao junak romana, sličan je glavnom liku Volterovog *Kandida*. Ovi romani su povezani na stilskom nivou, na nivou ideja, pa se stoga korreni mog teksta svakako moraju tražiti u francuskom prosvetiteljstvu. Ako je reč o Bu-Ba-Bu, onda je to jedna od tih organizacija ukrajinskih kultura koje su imale veliki uticaj na mene, jer je to bila prva organizacija koja je predavala modernu ukrajinsku književnost posle pada komu-

nizma. Borila se sa carstvom i zlim smehom. Ismevala je komunističku ideologiju i komuniste. A taj smeh je veoma važan, jer je i on oružje.

R. G. P.: *Govorili ste u jednom intervjuu da mislite da Ukrajina narednih deset-dvadeset godina neće ući u EU ili NATO. „Gde zločinac ode u zatvor, a ne postane ministar, gde niko nema pravo da tuče studente ako mitinguju, kao što je bio slučaj u Kijevu za vreme prethodnog režima, gde zvančnici ne mogu da voze najskuplji mercedes i kažu da im je to dala majka.” Šta nam možete reći o „Revoluciji dostojanstva“?*

A. Lj.: Sad je teško predvideti kada će Ukrajina ući u EU i NATO, ali mislim da će biti članica EU do 2030. godine. Ovo je prilično kratka perspektiva i siguran sam da čim se ukaže politička prilika, čim se promeni vlast u Rusiji, ili Putin umre, ili nastane neka kratka pauza, u tom trenutku će Ukrajina ući u NATO. Odnosno, sad je to već veoma, veoma kratak proces, a mi samo čekamo pravu priliku. Tako da se ono što sam rekao pre deset godina već promenilo, i više ne sumnjamo da će Ukrajina pripadati zapadnom svetlu, zapadnim odbrambenim i ekonomskim kolicijama.

R. G. P.: *Kako je živeti samo od pisanje? Da li ste disciplinovani?*

A. Lj.: Živeti od honorara je veliki luksuz, jer možeš da radiš šta hoćeš. S druge strane, to je velika odgovornost, jer morate mnogo da organizujete i radite, čak i kad želite da se odmorite, ali navikao sam da radim svakodnevno, radim i kad je praznik, subotom i nedeljom, jer posao kojim se bavim meni predstavlja zadovoljstvo. Pišem knjige, a kada želim da se od-

morim od pisanja, onda ih prevodim. Pišem kolumne ili jedem uz govore. To mi je sasvim prirodan proces stvaralačkog postojanja. S druge strane, nameće i određena ograničenja. Razumem da se neću baš obogatiti, neću postati oligarh, ali to mi i ne treba. Zadovoljan sam onim što imam i što ne moram svakog jutra da ustajem na zvuk budilnika, odlazim na neki kancelarijski posao, već mogu da razmišljam o književnosti i radim ono što volim. To mi je najveća plata i najveći uspeh.

R. G. P.: *Živate u provinciji, a ne u Kijevu. Da li je to bekstvo?*

A. Lj.: Da, živim u provinciji, daleko od Kijeva, ali sad je tu bezbedno, jer je zapad Ukrajine daleko od linije fronta. I uopšte, sa stanovišta logistike, to je zgodno, jer živim u centralnoj Evropi i sve mi je blizu, do Budimpešte treba samo tri-četiri sata, do Krakova isto, a to su veliki srednjoevropski centri. S druge strane, živim u gradu od 120.000 stanovnika, a to mi je već previše. Da budem iskren, voleo bih da živim na selu, ili čak negde blizu sela, blizu reke i planine. Nažalost, sada je teško, jer imam malu decu, a ona treba da idu u vrtić, u školu, tako da beg na selo sada nije izvestan, ali ostaje moj san. Voleo bih da živim u mestu gde ima malo ljudi, da imam još više vremena za razmišljanje i kreativnost.

R. G. P.: *Bavite se i prevodilaštvom, kako se odlučujete za pojedine pisce, posebno ove sa Balkana?*

A. Lj.: Da, aktivno prevodim beletristiku, a zahvaljujući reputaciji pisca, imam priliku da sâm biram knjige i nudim ih izdavačima. Ne ispunjavam naređenja. U prevodilačkom radu vode me dva prin-

cipa. Prvo, to treba da bude dobra literatura, literatura s visoke police, a drugo, to bi trebalo da budu stvari koje može da razume ukrajinski čitalac. Ne mogu se sve knjige pristojno prevesti, postoje određene knjige, posebno poezija, koje ne treba prevoditi jer su stvorene na izvornom jeziku i kao takve su briljantne, ali u prevodu gube magiju i šarm. Važno je razumeti da li će ta knjiga biti razumljiva ovdašnjem čitaocu. Na primer, preveo sam *Famu o biciklistima* Svetislava Basare. To je sjajna knjiga i veoma sam se trudio da je dobro prevedem tako da bude čudna u postmodernom smislu i smešna, ali čini mi se da Ukrajinci nisu mogli da razumeju njen kontekst, nisu mogli da ga u potpunosti dešifruju, a pojavila se i prekasno, trideset godina nakon jugoslovenskog izdanja. Tako da je to jedna od knjiga koja se ne može prevesti. Pokušao sam, ali pretpostavljam da sam bio poražen. Zato je i dalje potrebno birati knjige koje se mogu čitati

na novom jeziku, koje mogu razumeti novi čitaoci.

R. G. P.: „*Niko normalan ne želi rat*“, rekli ste. *Gde ste sada?*

A. Lj.: U ovo ratno vreme izgubio sam mnoge poznanike, ubijeni su. Iskusio sam tugu. Postao sam još veći protivnik rata, koji je, kao što znamo, ogromno zlo. I ako ikada odlučim da napišem knjigu o ratu, biće upravo s takvom porukom, naravoučenijem da rat izaziva patnju. Uprkos činjenici da su u njemu mogući i junštvo i dobre stvari, rat je sve u svemu, veliko zlo. Stoga bi ljudi trebalo da ga izbegavaju koliko god je to moguće. A normalan čovek treba uvek da je protiv rata. No, kad si napadnut, moraš da se braniš da ne bi bio ubijen, da bi preživeo. Zato mi uzvraćamo agresoru, da ga izbacimo iz naše kuće. Ovo je samoodbrana.